

ПРО ОСНОВНІ ПРИНЦИПОВІ ВИМОГИ ДО ФОРМУЛЮВАННЯ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Викладені результати дослідження основних принципових вимог до формулювання сутності економічної ефективності виробництва

Постановка проблеми. Проблема ефективності суспільного виробництва є актуальною з часів зародження товарного виробництва. Багато вчених-економістів присвятили свої праці висвітленню даного питання. В наслідок чого сьогодні в науковій літературі існує велика кількість різноманітних тлумачень даної категорії і нерідко навіть діаметрально протилежних за змістом. Наявність такої диференціації визначення поняття економічна ефективність виробництва зумовлює поряд з іншими негативними наслідками і відсутність єдиної методики її кількісної оцінки. Останнє унеможлиблює формування точних, достовірних і об'єктивних висновків про рівень ефективності, а як наслідок – розробки системи заходів щодо її підвищення. Виходячи з вище сказаного, необхідним є висвітлення питання наукових принципів економічного дослідження в контексті формулювання сутності економічної ефективності суспільного виробництва.

Стан вивчення проблеми. Ефективність виробництва як економічна категорія знайшла відображення в працях багатьох вчених. Серед них Андрійчук В.Г., Душин Б.В., Плаксієнко В. Я., Когут А.Е, Котов Г.Г., Крилем Й. та інші. Формулювавши визначення поняття економічна ефективність виробництва вчені виходили, перш за все, з наукових принципів дослідження. Однак велика різноманітність тлумачень даної категорії, що є однією з базових причин наявності деструктивних процесів в суспільному виробництві країни, зумовлює продовження дослідження в даному напрямку.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення основних принципових вимог до формулювання сутності економічної ефективності суспільного виробництва для уточнення змісту даної категорії.

Результати дослідження. Серед наукових принципів економічних досліджень і, зокрема, визначення сутності економічної ефективності суспільного виробництва, найважливішими, на наш погляд, є наступні: вимірність, всесторонність, якісність і єдиність.

Під вимірністю слід розуміти можливість знаходження кількісної визначеності економічних властивостей, особливостей або сторін об'єктів, явищ і процесів, що досліджуються. Вимірність визначається моделюванням та інформативністю. Моделювання передбачає застосування моделей економічних показників і параметрів, які відображають найсуттєвіші властивості або сторони досліджуваних економічних величин. Інформативність дає уявлення про наявність або можливість отримання початкових даних, достатніх для визначення чисельних значень досліджуваних властивостей економічних величин.

Щодо формулювання сутності економічної ефективності суспільного виробництва, то дотримання даного принципу передбачає можливість кількісного виміру даної економічної категорії. Тобто позиції вчених, що ефективність виробництва – це відповідність результативності тактичних дій стратегічній меті діяльності або ж – дієвість системи економічного механізму господарювання, вважаємо, мають недоліки, оскільки їх тлумачення ефективності носять загальний характер і тому не відповідають принципу вимірності. Як наслідок, зазначені формулювання ефективності не мають практичної цінності (застосування).

Більш вдало в даному контексті визначено економічну ефективність як окупність авансованого капіталу чи продуктивність суспільної праці, чи результативність. Данні формулювання є конкретним, дають змогу застосувати відповідні показники для оцінки ефективності, а тому відповідають принципу вимірності.

Іншим важливим принципом досліджень є всесторонність, що передбачає врахування (знаходження кількісної визначеності) всіх економічних властивостей, сторін та особливостей об'єктів, явищ і процесів, що досліджуються. Стосовно визначення сутності економічної ефективності суспільного виробництва в контексті даного принципу, то, вважаємо, дещо некоректними є тлумачення, що ефективність – це чистий результат від діяльності чи зростання масштабів виробництва. В даних формулюваннях висвітлено лише одну сторону ефективності – результати. Проте суспільству, особливо в сучасних умовах підвищення дефіциту ресурсів, небайдужим є ціна отримання даних результатів – інша сторона ефективності. Важливо також врахування часу, параметрів якості результатів діяльності тощо.

При проведенні економічних досліджень необхідно дотримуватися принципу якості отриманих результатів, що характеризує ступінь відхилення результату дослідження від істинного (дійсного) значення величини, що досліджується. Однією з основних характеристик якості результату дослідження є точність.

Точність – ця якість досліджень, що відображає близькість їх результатів до істинного значення величини, що досліджується. Вона є найважливішою характеристикою придатності результатів економічних досліджень для вирішення різноманітних наукових і практичних питань. Придатними можуть бути лише такі результати, які характеризуються високою точністю.

При визначенні змісту економічної ефективності суспільного виробництва принцип якості займає одну із центральних позицій. Від того, в якій мірі тлумачення (теоретична модель) ефективності відповідає істинному змісту залежать результати практичної діяльності. Так, ефективність виробництва визначена як результативність, вважаємо, є більш точною теоретичною моделлю порівняно з національним доходом з розрахунку на душу населення. Разом з тим, дане тлумачення ефективності в контексті принципу якості не враховує, наприклад, що галузі народного господарства різняться між собою, перш за все, рівнем окупності витрат внаслідок специфічних особливостей кожної. Тому при однакових витратах авансованого капіталу (зусиллях) результативність галузей буде різною. Отже, і дане тлумачення ефективності не повною мірою відповідає принципу якості.

До основних принципів формулювання економічної ефективності суспільного виробництва відноситься також єдиність. Дотримання даного принципу забезпечить взаємозв'язок, зіставність і єдиність номенклатури, сутності показників, методів розрахунку, що використовуються при дослідженні ефективності виробництва на різних стадіях відтворення, рівнях управління національним господарством, в різних галузях економіки і в різних регіонах країни.

Ігнорування принципу єдиності в дослідженні сутності ефективності суспільного виробництва - джерело непорозумінь і суперечливих висновків, що виникають в управлінні виробництвом. Оскільки зумовлює застосування різних показників для оцінки економічної ефективності, а отже, призводить до отримання істотно відмінних, а інколи і діаметрально протилежних результатів. Що не дозволяє розробити дійсно ефективну систему заходів щодо сталого розвитку економіки країни.

Так, поділяємо думку вчених, які економічну ефективність суспільного виробництва в контексті принципу єдиності тлумачать як відносний приріст результативності виробництва. Дане формулювання можна застосовувати для визначення ефективності виробництва як на рівні національного господарства в цілому, так і на рівні окремого підприємства, на відміну від формулювання – національний доход з розрахунку на душу населення, яке можна використовувати лише на макрорівні. Крім того, вважаємо, що тільки відносний приріст результативності може розв'язати проблему порівнянності результатів

оцінки економічної ефективності виробництва в різних галузях економіки та регіонах країни, оскільки при цьому нейтралізується вплив на результати виробничого потенціалу галузей та регіонів, специфіки діяльності тощо.

На основі висвітлення питання про основні наукові принципи формулювання сутності економічної ефективності суспільного виробництва можна визначити основні принципові вимоги до формулювання даної економічної категорії (рис. 1).

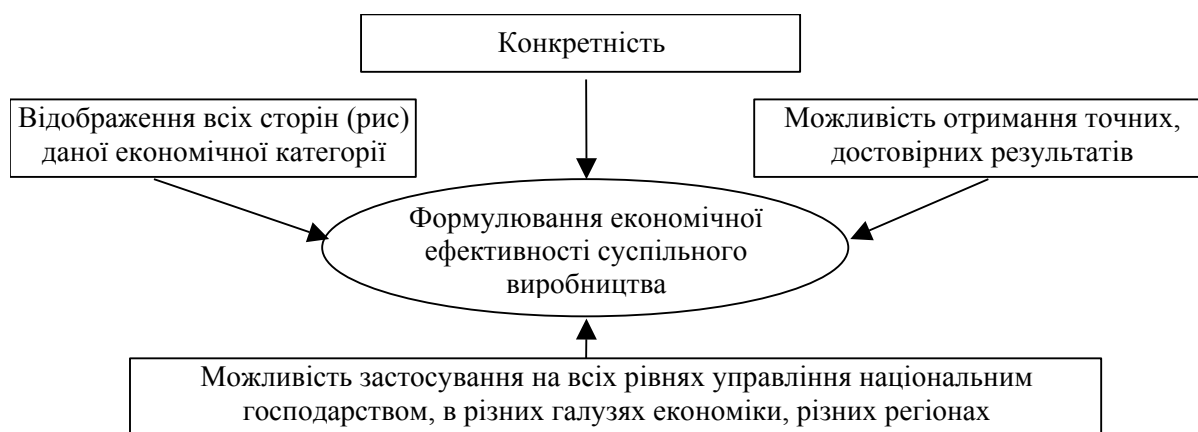

Рис. 1. Основні принципові вимоги до формулювання сутності економічної ефективності суспільного виробництва

Так, вважаємо, що першою принциповою вимогою до формування теоретичної моделі ефективності виробництва є конкретність (вимірність), що дає змогу визначити основні показники для її оцінки, отже, - можливість практичного використання результатів досліджень.

Іншою важливою вимогою є відображення у формулюванні ефективності всіх основних сторін (рис) даної економічної категорії: результатів діяльності, витрат на отримання результатів, фактора часу, параметрів якості результатів тощо, - що є передумовою для дотримання принципу якості.

Можливість отримання точних, достовірних результатів оцінки ефективності виробництва - наступна принципова вимога до формулювання її змісту. Лише на даній основі можна розробити ефективну систему заходів щодо розвитку підприємства чи галузі.

Розв'язання проблеми порівнянності результатів оцінки ефективності виробництва в різних галузях економіки та регіонах країни, розробки системи заходів збалансованого розвитку національного господарства забезпечує дотримання принципової вимоги – єдиності, оскільки дасть можливість застосування результатів дослідження на всіх рівнях управління національним господарством, в різних галузях економіки, різних регіонах країни.

Висновки. Проблема визначення сутності економічної ефективності виробництва – складна, багатогранна і потребує постійного вивчення. Нами зроблені спроби визначити основні принципові вимоги до формулювання змісту даної економічної категорії. При цьому виходили із основних принципів економічних досліджень.

Перспективи подальших досліджень: уточнення сутності економічної ефективності виробництва з метою розробки якісно нового підходу до оцінки її рівня, що дасть можливість отримати достовірні, з необхідною точністю результати для прийняття оптимальних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *А.Е Козут* Экономическая метрология. – Л.: Наука, 1990. – 192 с.
2. *Б. В. Душин, В. Я. Плаксієнко* Визначення ефективності виробництва в різних умовах господарювання // Вісник Дніпропетровського аграрного університету. – 1998. – № 1-2. – с. 118-124.
3. *В.Г. Андрійчук* Теоретико–методологічне обґрунтування ефективності виробництва//Економіка АПК. – 2005. – № 5. – с. 52–63.
4. *Г. Г. Котов* Что такое эффективность сельскохозяйственного производства. – М.: Колос, 1975. – с. 8-12.
5. *Й. Крилем* Экономическая эффективность сельскохозяйственного производства: Сокр. Пер с чешск. / Науч. ред. М.М. Макеенко. – М.: Экономика, 1981. – 192 с.